

Білобрисий

Олександр Мінович

Слухайте аудіокнигу в виконанні автора:

Ваш браузер не підтримує відтворення аудіо

Вулицею міста йшла колона молодих хлопців, одягнених в стару зношену одягу. Дехто був поголений "налисо". Городяни з першого погляду впізнавали в них новобранців радянської армії. Бо хто ще так вдягається, так стрижеється, та йде колоною.

Збоку новобранців йшов прапорщик. Час від часу він щось голосно покрикував, не соромлячись перехожих. Для когось іншого це було б ненормально, кричати на все горло посеред міста, а для військового таке було звичним. У його голосі навіть вчувалася бравада.

Крики-команди падали на хлопцівську колону, яка ще не звикла до такого, яка ще вчора жила вільним життям. Хлопці з колони ще вчора, що хотіли, те й робили, куди хотіли — йшли. А тепер про таке треба забути надовго.

Вчора новобранців весело проводжали. Зі співами та танцями до самого ранку. Співали "Не плач дівчонка", бажали легкої служби, щоб недалеко відправили служити, щоб не попали в морфлот, бо там не два, як скрізь, а три роки потрібно тягнути лямку. Декого урочисто проводжали на заводах та фабриках. Говорили промови, казали, щоб чесно віддав "священний долг Родіне", щоб не підвів колектив та був зразковим солдатом.

Пашка йшов в строю, як і всі, в невеселому настрої. "Прощай свобода, прощай безтурботна "гражданка", — билось в його голові. В армію йому не хотілося, але куди ж дінешся. Така штука, що не сховаєшся, не скриєшся. Скрізь знайдуть.

Волосся своє хлопець завчасно не зістриг. Вирішив покрасуватися ним хоча б ще день. Його русяві, майже білі кучері виділялися в натовпі стрижених голів. Прапор відразу вихватив його з загальної маси новобранців:

— (рос.) Что, белобрысый, решил заартачиться? Не мог дома свою шевелюру оставить? Сматри, не долго тебе осталось. Быстро сделаем с тебя человека.

— А я шо, вже не челавек?

— (рос.) Не. Ты покуда что юнец лохматый. Вот когда тебя научат жрать и спать по часам и по норме, когда с тебя выбьют дурь, тогда будешь человеком.

— Шо ви так з погроз починаєте? Ми ж іще не солдати. А ви ж тільки прапорщик і ніякий нам не камандір.

— (рос.) Чего сказал, салага? Не понимаешь еще, куда попал? Мы тебе мигом рога обломаем. Смотри, какой барзой нашелся.

Пашка хотів ще щось відказати, але хлопці стримали. Радили не зариватися.

Колона дійшла до залізничного вокзалу. Майбутні солдати заселились в окремий вагон. Дістали свої пожитки та почали востаннє споживати домашню їжу. Дехто

прихватив з собою пляшку горілки чи вина. Але прапор шниряв по вагону, як праска по штанях. Туди - сюди, туди - сюди. Кидався на запах спиртного, як собака-шукачка. Випити змогли одиниці. Прапорщика не обдуриш. Йому треба представити всіх новобранців на очі солдатського начальства тверезими.

Паша обдурити зміг. Свою самогонку він вилив у пляшку з томатним соком. Ще й поставив її на самому видному місці. Хлопці з усього вагону підходили, щоб відхлебнути трохи для підняття духу. Прапор довго не міг второпати, звідки б'є по вагону алкоголем, аж поки не запримітив, що сходяться найчастіше в те місце, де їхав Білобрисий. Так вже, про себе, став називати білявого хлопця.

— (рос.) Опять ты? Опять ты барзеешь? Все тебе не йметься? Ну подожди у меня. За все ответишь.

— Та ми ж іще не в армії. Шо тут такого? Ну випили на останок по ковточку, — пробував змиритися з прапором Пашка. Але той вже готовий був його, як то кажуть, живцем з'їсти.

Ніч провели в поїзді, а вранці прибули на місце служби. Критими зеленим брезентом вантажними машинами приїхали з вокзалу в військову частину. Шлагбаум перед машинами спочатку відкрили, а потім закрили. Немов закрили від усього того світу, який був поза армією. В очі кинувся високий паркан з колючою проволокою поверху. "Неначе в тюрмі", — промовив хтось із прибулих.

Майбутніх солдат зустрів величезний плац, розписаний квадратами для стройових занять, довгі кам'яні сірі казарми, безліч червоно-зелених плакатів, які призывали захищати Батьківщину, бути пильними на посту та непримиренними до ворогів, славили партію та доблесну радянську армію.

Із-за казарми вийшла рота солдат, які вже звикли до служби, і не виглядали такими безпорадними як молоді. Вони йшли, карбуючи крок та співаючи пісню. Коли порівнялися з щойно прибулими, пісню припинили та почали свистіти і кричати: (рос.) — "Вешайтесь, салаги! Хана вам пришла. Пропадете и мамочка не узнает, где вас искать"

Оглушених побаченим та почутим і геть принишклих хлопців повели в баню та в їдальню. Довго не затримали ні там, ні там.

В бані підстригли тих, хто не зробив цього вдома. Довгі хвилясті кучері впали з голови Паші на купу чужого волосся та змішалися з ним. Вся його індивідуальність залишилася в тій купі.

На виході видали всім зелену (чого то в цій армії така пристрасть до зеленого?) військову форму, чоботи, онучі, пілотки, ремені. Новопечені солдати стали схожими один на одного, як горобці на дроті.

В їдальні до їжі ніхто не доторкнувся.

— (рос.) Ничо, — сказав прапор, — завтра будете так жрать, шо глаза в миску выпадут. Это вам не гражданка, здесь меню не подают. Встать! Строиться выходи!

Цілий місяць новобранці провели окремо, в так званому "карантині". Старих солдатів коло них не було. Тільки сержанти та офіцери. А ще прапорщик Козлов — той,

що привіз їх сюди.

Волосся у Паші трошки відросло і він знову став відрізнятися від солдат в строю своєю білою чуприною. З подачі Козлова за хлопцем закріпилось прізвисько Білобрисий. По другому його вже ніхто не називав.

Почалася справжня муштра. Не прилягти, не присісти. Ганяють так, ніби хочуть, щоб шкіра полопала. Та вона й лопала. На ногах, що збивалися в криваві мозолі від невміло скручених онуч. Добре, як хто раніше мав діло з чобітьми. Тим легше. А хто їх ніколи не взував, то просто біда. Не витримують їхні ноги солдатських навантажень. Кривавлять, коли натерті мозолі полопають. Лікування ж одне від усіх болячок – зеленка. Перемішується зелене з червоним на онучах, як на радянських військових плакатах.

Їсти дають мало. Бажання наїстися не покидає ні вдень ні вночі. Їжа сниться.

Виспатися теж не вдається. Здавалося б тільки заснув мертвим сном, як вже кричать: (рос.) "Падьем!". І треба летіти стрімголов в шеренгу. Потім бігом справляти нужду, бігом на зарядку, бігом до їжі, бігом скрізь та всюди. А де не бігом, то стройовим кроком, задираючи високо ногу та гупаючи нею об землю чи асфальт.

Ще гірше, коли в якомусь наряді. В караулі чи на кухні. Там спати вдвічі менше дають, а ганяють теж вдвічі, але більше. Над всім цим постійно стоїть крик та команди сержантів. Весь час когось карають, хоча здавалося б куди тут ще карати. І так життя нестерпне, без всяких покарань.

Та на те вона і армія радянська. Тут треба повністю вбити свободолюбивий дух, зламати волю, навчити сліпій, бездумній рабській покорі. Саме для цього існують безліч безглузвих вправ та команд. Коли людина, виконуючи щось, перестає думати, тоді вона стає солдатом. Всякого, хто чинить спротив, ламають з великим старанням, а часом ще й з задоволенням. Ті, кого раніше підкорили, не терплять тих, хто має більше сили та духу, хто не хоче відразу здаватися.

Паша відносився до тих, хто довго не здавався. Де тільки міг, то старався проявити непокору. Карали його майже щодня. З нарядів не вилізав, але продовжував сперечатися чи всіляко проявляти непослух. Найбільше це доставало Козлова. Той прямо шаленів від одного виду хлопця. За довгу службу, здається, ще ніхто так не злив та не діставав прапора.

Чи не найдужче вивів Пашка Козлова коли той вів одного разу заняття по вогневій підготовці замість відсутнього офіцера. Вивчали траєкторію лету снаряда. Прапорщик розповідав молодим солдатам, що випущений з гармати снаряд летить не по прямій лінії до цілі, як здається, а дугою. Спочатку піднімаючись, а згодом опускаючись на ціль.

Паша проявив кмітливість:

— То що ж воно виходить, товариш прапорщик, якщо покласти гармату набік, то можна з неї стріляти з – за рогу будинку і попадати в ціль. А ворог і бачити не буде, хто й звідки стріляє.

— (рос.) Не пори ерунды, белобрысый. Кто ж тебе гармату на бок положит? Она ж

весит сколько. Думай головой своей бестолковой, раньше чем что – нібудь сказати.

— А якщо з автомата? З ним то можна на бік лягти?

— (рос.) Ну с автомата другое дело. Хотя, надо подумать. Вот пойдеш сегодня в наряд там и подумаеш, чтоб не умничал больно.

Про цей діалог взнали офіцери. Стали насміхатися з прапора так, що він не знав куди від них ховатися.

Зрозумів Козлов, як підставив його Пашка і ще більше обізлився. Постійно дратувало його й те, що непокірний хлопець не проявляв до нього поваги, а інколи навіть кпився та дражнив поза очі.

Жорстоко віддячив за таке Козлов. Як тільки карантин закінчився, стали новобранців розподіляти по різних підрозділах великої військової частини. Хто пішов в підсобне господарство свиней кормити, хто фельдшером в медпункт, хто в технічні служби, хто ще куди. Прапор попросив в штабі, щоб Пашу направили в будівельну роту. Штабіст аж остовпів від здивування:

— (рос.) Дак там же одни нерусские, все с Кавказа. Со всех рот собрали одних беспредельщиков. Пропадет парень. Не дадут жизни.

— (рос.) Ничего. Пускай попробует. Права качать и барзеть умеет, вот пусть и узнает, что такое служба. Месяц протянет, обтешется, потом переведем в другую роту. Если не прибьют, конечно. А прибьют, то туда ему и дорога.

Нова рота прийняла білявого солдата, неначе його спустили з іншої планети. Хлопцева біла голова була ніби чуже тіло в строю роти.

Почалося для Паші справжнє пекло. Словами не можна описати ті знущання та наругу, яку йому приходилось терпіти. Стусани, копняки, удари в груди були найлегшим, що приходилося виносити.

На молодому солдатові виміщали свою злість всі, хто служив раніше в інших ротах. Мстили йому за те, що самі винесли в свій час. Мордуючи примовляли:

— (рос.) Это тебе за чурок и абреков, которыми обзывали нас твои земляки.

— (рос.) Это тебе за свинину, которую заставляли нас есть силой и голодом. Будеш теперь жрать то, что и свиньи не ели.

— (рос.) Это тебе за то, что мы тупые, неграмотные и как нам говорили: " что только с гор спустились".

— (рос.) Это тебе за это, это тебе за то.

І не було кінця цим "за это".

Через тиждень Паша став мов сомнамбула. Недоїдання, недосипання та постійні жорстокі збиткування майже вбили в ньому людину. Хлопця затюкали так, що він очей не міг підняти.

Будь – який спротив був немислимий. Сили були настільки нерівні, що й думки про таке не було. Пожалітися теж не виходило. Настрahали, як пожаліється, то ще гірше буде.

Якось біля їдальні, коли будівельники чекали поки можна зайти на обід, сюди підійшла інша рота. Це були студенти, що проходили тримісячну підготовку після

закінчення в університеті військової кафедри. Майже всі вже відслужили раніше строкову службу. То ж армійські порядки добре знали. Вони відразу помітили стан білоголового хлопця і одразу зрозуміли, що з ним роблять. Синці та приголомшений вигляд говорили про все без слів.

Студенти власною шкірою відчули, в яке скрутне та страшне становище попав зачумлений хлопець. Кинулися на кривдників. Почалася велика бійка, яку довго розбороняли набігли звідусіль офіцери.

Після бійки обіцяло начальство, що молодого солдата переведуть в іншу роту, але в армії своя бюрократія. За один день нічого не робиться.

Паша ж на мить мовби отверзів і прийшов до мислі, що якщо цієї ж ночі не втече, то більше не витримає. Його сили, його можливості, його терпіння повністю скінчилися, і він став наче на краю високої скелі.

"Втікати. Втікати будь – яким чином, поки є ще хоч капля сили, поки зовсім не здався та не зійшов з розуму", — шугало в голові.

Вдень, коли рота була на будівництві складу, Паша вибрав довгу широку та міцну дошку. Набив на неї дерев'яних планок, як щаблів на драбину. Сховав між звалищем битої цегли.

Вночі заступив в наряд. Днювальним по роті. Стерегти сон в казармі та глядіти, щоб ніхто чужий не проник. Це була єдина можливість покинути казарму непоміченим. Бо ж ніби сам себе стережеш.

Як всі послули, зібрався з духом та вискочив з приміщення у темряву. Швидко перебіг через освітлені прожекторами місця. Заготовлену дошку в темному місці спер на паркан, поверх колючої проволочки та вискочив по щаблях на вершину огорожі. Зіскочив вниз з другого боку охоронної перешкоди і колесом прокотився трохи далі. Вдарився коліном, але звертати увагу на біль не було коли. Потрібно було чимдуж та чимдалі тікати.

Пробігши трохи, побачив на балконі першого поверху жилого будинку вивішену одягу. Кмітливість ніколи не підводила Пашку. Миттю зреагував на побачене. Подумав:

— Треба перевдягнутися в цивільне, бо у військовому буду на виду у всіх. Далеко не втечу.

Легко схватився за перила балкону та перевалився всередину. Серед вивішеного одягу вибрав жіноче плаття, хустку. На превелику радість знайшов ще й взуття. Теж жіноче. І на низьких підборах. Було воно малувате, але не настільки, щоб не можна було йти чи бігти.

В перших кущах зняв із себе все солдатське. Закинув його в сміттєвий контейнер та добре прикрив зверху, щоб нікому в очі не кинулось.

За хвилину нічними провулками спішив вже не солдат, а молода дівчина з натягнутою на очі хустиною. Хлопець ще не брився і з лиця легко на дівчину сходил.

З вокзалу першою електричкою чим подалі, головне, що в наміченому напрямку. Жіночий одяг спрацював вдало. Коли в дорозі заходив до вагону військовий патруль чи

міліція, на заснулу дівчину ніхто уваги не звертав.

В військовій частині втікача хватилися годин через 30. Днювальний пропав — це подія надзвичайна. Оголосили тривогу. Обшукали все, що можна, розпитали всіх кого можна і прийшли до висновку, що солдат втік. Дезертирував.

Дезертир для радянської армії — це було дуже серйозно. Як тільки такий виявлявся в військовій частині, то ніби включався маховик великої машини. На пошуки кидалися багато людей. Здається, що якби тоді так ловили звичайних кримінальних злочинців, то всі вони сиділи б у тюрмі.

Незважаючи на високу огорожу, спеціальні охоронні системи, на постійний та безперервний нагляд за солдатами, вони все одно втікали. Випадки такі, попри все, були далеко не одинокими. Жорстоке поводження, наруга та "дідівщина" заставляли солдат втікати нехтуючи важкими наслідками. Дезертира неодмінно ждала тюрма чи дисбат. Знаючи люди підтверджують, що дисбат набагато гірше тюрми. Порядки жорстокіші, а після того, як там своє відбудеш, заставляють дослужувати те, від чого втік.

На пошуки Пашки відрядили десятки військових нарядів. Автостанції, вокзали, зупинки, будь-які місця, де міг сховатися дезертир, ретельно обшукувались. Підключили міліцію та військомати. Трясли батьків, родичів, друзів та близьких. Сиділи в засадах та чекали, що він хоч де-небудь з'явиться.

Але марно. Білобрисий перехитрив всіх. Недаремно так любив він читати шпигунські романи. Навчили вони його прораховувати та думати, як треба чинити.

Не подався хлопець ні додому, ні до родичів та друзів. Електричками та попутками добрався він до того місця, де його ніхто не шукав.

Так вийшло, що колись виручив він старого цигана з біди, який обіцяв добро не забути. То тепер згадав Паша про нього. Жив той циган під лісом, далеко від найближчого населеного пункту. Хлопця признав. Та й прийняв ненадовго.

Циганська община була мабуть єдиним місцем в тій державі, на яку радянська влада впливу майже не мала. Рідко заходила сюди міліція чи хтось з начальства. Більшість циган не вдалося радянській владі затягнути в колгоспи або заставити стояти коло верстата. В їхньому середовищі не було ні парторгів, ні комсоргів, навіть від армії дехто з них примудрявся "косити".

Як все стихло, пішов Паша даліше "в біга". Довго ще він перебивався випадковими заробітками та випадковим житлом. Де тільки не носило його тоді. Де тільки не прийшлося побувати і ховатися. І все велика вдача чи чийсь молитви йому помагали. Це неймовірно, але він жодного разу не попався в щільно розставлені тенета. Мабуть, таке могло тоді бути тільки один раз на багато тисяч.

Повезло. Дуже повезло Білобрисому. А ще більше повезло тому, що союз "совецький" скоро розвалився і його дезертирству прийшов кінець.

Щасливий Пашка.

Олександр Мінович.